

KARLIS GOPPERS

Myrdals "nytänkande" är inte nytt

Myrdals "nytänkande" är inte nytt. Det formulerades redan för 25 år sedan – av honom själv, hävdar Karlis Goppers. Myrdals förslag i Ekonomisk Debatt 8/80 om katastrofhjälp som alternativ till att korrumperade u-landsregimer försvillar biståndspengarna håller inte i alla lägen. Att ge u-länderna generösa handelsavtal, som ger deras produkter möjligheter att komma in på i-ländernas marknader utan risk för repressalier, vore för många av dem en bättre hjälp än att fortsätta att okritiskt pumpa in stora biståndsbelopp.

För mig, en bland många u-landsekonomer som "fötts upp med" och skolats i Gunnar Myrdals ekonomiska och sociala teorier om underutveckling, ter sig hans sk nytänkande i u-hjälpsfrågan egentligen inte som något nytt. Det är en logiskt följd av den analys som Myrdal själv (på den tiden tämligen ensam för övrigt) lanserade under 50- och 60-talen. Denna innebar bl a att oavsett hur reaktionär eller korrupt en u-landsregim var, kunde det ändå vara meningsfullt att sända u-hjälp. Lösningen – då som nu – var helt enkelt att hjälpen skulle gå förbi

regeringen och på något sätt nå direkt ut till folket. De konkreta exempel som på den tiden oftast nämndes var alfabetiseringskampanjer och bashälsovård av enklaste slag.

Huruvida den här strategin är något som ord för ord kan beläggas i Myrdals skrifter eller om det är en slutsats som andra dragit av hans författarskap och diskussionsinlägg vågar jag inte avgöra. Jag tror dock att det förra är fallet. Där emot kan jag intyga att Myrdals namn idag i internationella u-hjälpsammanhang förknippas med denna princip. Under flera års u-hjälpsarbete på fältet har jag i diskussioner, både med u-hjälpare från Världsbanken eller US Aid och ekonomer från Bangladesh eller Indien ofta upplevt att man hänvisat just till Myrdals teser när det gällt att förklara varför bistånd kan ges även till länder vars regeringar inte är intresserade av att hjälpa de fattiga.

Insikten om att man kan försöka göra nytta med u-hjälp genom att *gå förbi* mottagarlandets regering finns numera också på SIDA. Det kallas här för att söka gå "motströms" med sitt bistånd. Men omsättandet i praktiken av denna insikt går av olika förklarliga skäl långsamt. Icke desto mindre tycks det svenska biståndet, i varje fall delvis, vara på väg precis i den riktning som Myrdal förespråkar. För övrigt visar det sig om man tittar närmare på vad Myrdal menar med "nödhjälp" och "förebyggande av nöd" (nämligen: produktion och konservering av föda, bruk av latriner, tillhandahållande av rent vatten, förbättrad hälsovård och skolgång för de fattigaste barnen) att SIDA redan idag agnar en

Civilekonom KARLIS GOPPERS är ansvarig för utvärderingsverksamheten vid SIDA.

mycket stor andel (kanske mer än hälften beroende på hur man räknar) av sin programverksamhet till sådana aktiviteter.

Vad gäller Gunnar Myrdals förslag att en mycket stor andel av den svenska u-hjälpen borde kanaliseras genom frivilliga organisationer (typ Röda Korset, Rädda Barnen och Lutherhjälpen) är detta en sak som även SIDA insett är ett bra mål att arbeta för. I flera års tid har också försök gjorts i den riktningen, bl a i Bangladesh. Men tyvärr har det visat sig att dessa frivilliga organisationer (möjligen med undantag för Röda Korset) inte har möjlighet att "svälja" särskilt mycket mer pengar än de redan får, bl a på grund av att deras verksamhet är så intimt förknippad med omfattningen av medlemmarnas personliga arbetsinsatser. Dessutom är det så att i varje fall några mottagarländers regeringar helt enkelt inte accepterar att SIDA använder andra kanaler än regeringens biståndsmyndighet att ge u-hjälp.

Problemet att slussa väsentliga belopp av biståndet förbi "bakåtsträvande" regeringar direkt ut till de fattiga kvarstår således, och genomsyrar idag många biståndshandläggares arbete.

Men vad gör man, om man konstaterar dels att en stor del av det bistånd som ges genom u-landets myndigheter inte "när fram", dels att det inte går att slussa en större andel av biståndspengarna direkt ut till de fattiga? Vad säger Gunnar Myrdal i den situationen? På vilket sätt kan vi *då* bidra till att främja de "djupgående institutionella reformer" som Myrdal efterlyser, eller hur kan vi *då* underminera grunden för de "korrumperade, exploaterande klickar" som

han menar styr de flesta underutvecklade länder? Enligt min mening har vi *då* kommit till den punkt att vi – för denna typ av länder – måste ifrågasätta relevansen av u-hjälp som ett medel för utveckling. 20 års biståndsverksamhet visar att biståndet i en rad länder åstadkommit mycket lite. Det blev helt enkelt inte det undermedel som – likt Marshallhjälpen – skulle dra upp dessa länder ur fattigdom och stagnation. I stället ser vi exempel på hur u-länder blivit alltmer passiviserade i sitt eget utvecklingsarbete, bl a som en följd av att deras förvaltningar varit så upptagna med att vara biståndsgivarna till lags och med att jaga nya biståndsbidrag, att inhemska projekt som bygger på självtillit aldrig fått någon chans. Formodligen har ett ökande biståndsberoende också underblåst korruptionen och kanske även haft en inbyggd tendens att göra livet bekymmerfritt för passiva "bakåtsträvande" regeringar snarare än att främja sådana som vill satsa på självtillit.

Om vi vill hjälpa dessa länder till utveckling tycker jag i en del fall att det närmast ter sig som en björntjänst att fortsätta med att okritiskt pumpa in stora biståndsbelopp, såsom nu föreslås i form av sk massiva resursöverföringar. Kanske borde vi hellre satsa våra u-hjälpsresurser på att ge dessa länder liberala och generösa handelsavtal, i stället för att som idag tvinga på dem textilbegränsningsavtal. En ökad tillgång till exportmarknader skulle kanske gynna uppkomsten av ekonomisk aktivitet som bygger mer på självtillit och "vuxna" relationer till omvärlden och motverka det forlamande biståndsberoende som många av dem idag befinner sig i.